

Przezierniki (*Lepidoptera, Sesiidae*) miasta Poznania i okolic*

The Clearwings (*Lepidoptera, Sesiidae*) of Poznań and vicinity

MAREK BĄKOWSKI

Zakład Zoologii Systematycznej Uniwersytetu Adama Mickiewicza, ul. Fredry 10, 61-701 Poznań

ABSTRACT. Fifteen species of *Sesiidae* were recorded from Poznań and vicinity.

Wielkopolska pod względem występowania *Sesiidae* zbadana jest bardzo słabo. Sporadyczne informacje znajdują się w opracowaniach faunistycznych z przełomu XIX i XX wieku (SCHULTZ, 1890; SCHUMANN, 1902–1903; MANGELSDORFF, 1904) oraz opracowaniach późniejszych (KARCZEWSKI, 1939; KLONOWSKI, 1975).

Badania nad rodziną *Sesiidae* prowadzono na terenie miasta Poznania oraz na północ od granic miasta, w sąsiedztwie Góry Moraskiej (XU22) oraz Dziewiczej Góry (XU32). Na południu teren badań obejmował wschodnią część Wielkopolskiego Parku Narodowego na linii Mosina, Osowa Góra, Puszczykówko, Puszczykowo, Łęczyca (XT29) oraz tereny po drugiej stronie Warty od Czapor przez Wiórek do Sasinowa (XT39).

Materiały do niniejszego opracowania autor zbierał w latach 1983–1991, przy czym większość okazów zebrano podczas ostatnich trzech lat. Gatunki wykazano na podstawie 880 stwierdzeń obecności: gąsienic, poczwerek, egzuwiów, imagines i typowych żerowisk. Oznaczeń dokonano posługując się kluczem SCHNAIDERA (1961).

Układ systematyczny, który ciągle jeszcze nie jest ujednolicony, przyjęto za pracą LASTUVKA'İ (1990). Materiały dowodowe znajdują się w zbiorach Zakładu Zoologii Systematycznej UAM w Poznaniu.

W celu uproszczenia zapisu informacji zastosowano skrótową formę oznaczenia czasu dokonania zbioru: cyfry rzymskie oznaczają miesiące, cyfry arabskie dekady (np. VIII/3 – oznacza trzecią dekadę lipca). Przed stanowiskami podano kwadraty siatki UTM.

* Druk pracy w 30% sfinansowany przez Zakład Zoologii Systematycznej UAM.

Systematyczny przegląd znalezionych gatunków

Pennisetia hylaeiformis (LASPEYRES, 1801)

Stanowiska: XT29 Niwka, XU22 Góra Moraska; Poznań: XU20 Grunwald, Junikowo, XU21 Marcelin, XU32 Umultowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (III/3–IV/3), 3 egzuwia (VII/1), liczne żerowiska.

Szkodnik plantacji malinowych (ŁĘSKA, 1970).

Sesia apiformis (CLERK, 1759)

Stanowiska: XT29 Łeczyca, Mosina, Stara Niwka; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Ławica, Marcelin, Wola, XU30 Dębiec, XU31 Malta, Ogrody, Wilda, Winogrody, XU32 Umultowo, XU40 Kobylepole, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 12 gąsienic (III/3–V/1), 9 poczwarek (V), 2 imagines (V/3), 2 egzuwia (V/3).

Sesia melanocephala (DALMAN, 1816)

Stanowiska: Poznań: XU21 Gołęcin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 3 gąsienice, 2 poczwarki, 1 imago, 9 egzuwiów (wszystkie stadia zebrano w V/3).

Paranthrene tabaniformis (ROTTENBURG, 1775)

Stanowiska: XT29 Mosina, XT39 Wiórek; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 64 gąsienice (II/1–V/2), 15 poczwarek (IV/2–V/2), 1 imago (VIII/3), 41 egzuwiów (V/3).

Synanthedon scoliaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra, Puszczykówko.

Materiał dowodowy: Gatunek wykazano na podstawie starych żerowisk na pojedynczych brzożach.

Synanthedon spheciformis (DENIS et SCHIFFERMUELLER, 1775)

Stanowiska: XT39 Wiórek; Poznań XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (II/1–V/2), 3 poczwarki (V/1–2).

Synanthedon culiciformis (LINNAEUS, 1758)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra, Stara Niwka, XT39 Czapury, Sasinowo, Wiórek; Poznań. XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 211 gąsienic (II/1–V/1, VII/3, X–XI), 116 poczwarek (III/2–V/2), 3 imagines (V/1), 31 egzuwiów (V/2).

W Wielkopolsce gatunek odłowiony wcześniej tylko w Kowanówku (KARCZEWSKI, 1939).

Synanthedon formicaeformis (ESPER, 1779)

Stanowiska: XT29 Mosina Pożegowo, Stara Niwka; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU32 Umultowo, XU41 Zieliniec.

Materiał dowodowy: 21 gąsienic (I/3–V/1), 1 imago (VI/1).

Synanthedon vespiformis (LINNAEUS, 1761)

Stanowiska: Poznań: XU21 Marcelin, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 15 gąsienic (I/3–III/2), 30 egzuwiów (VI).

Z terenu Wielkopolski odnotowany w Kowanówku (Karczewski, 1939).

Synanthedon myopaeformis (BORKHAUSEN, 1789)

Stanowiska: XT29 Mosina, Puszczykówko; Poznań: XU20 Grunwald, XU21 Marcelin, XU31 Stare Miasto, Winogrady.

Materiał dowodowy: 3 gąsienice (IV/2, V/3, X/3), 2 poczwarki (V/3), 3 imagines (VI/1–VII/1), 21 egzuwiów (VI–VII).

Szkodnik sadów (SCHNAIDER, 1961). W Poznaniu licznie żerował na jarzębinach w centrum miasta.

Synanthedon tipuliformis (CLERCK, 1759)

Stanowiska: XT29 Mosina; Poznań: XU20 Grunwald, XU21 Ławica, Marcelin, XU32 Umultowo, XU41 Zieliniec.

Materiał dowodowy: 12 gąsienic (III/2–V/1), 2 poczwarki (V/2), 9 imagines (VI/2–3).

Szkodnik porzeczek (ŁĘSKA, 1966).

Bembecia ichneumoniformis (DENIS et SCHIFFERMUELLER, 1775)

Stanowiska: XT29 Osowa Góra; Poznań: XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 2 imagines (VII/3).

W Polsce odławiany na nielicznych stanowiskach. Nie był dotychczas podawany z Wielkopolski.

Synansphecica triannuliformis (FREYER, 1845)

Stanowiska: XT29 Puszczykowo.

Materiał dowodowy: 1 imago (VII/3).

Niedawno wykazany z terenu Polski (BUSZKO, 1973). W Wielkopolsce został odłowiony wcześniej w Puszczykowie i Poznaniu-Kobyłepolu (SOSIŃSKI, 1987).

Synansphecchia muscaeformis (ESPER, 1783)

Stanowiska: XT29 Puszczykowo; Poznań: XU20 Junikowo, XU21 Gołęczin, XU31 Wilczy Młyn, XU32 Umultowo, XU41 Miłostowo.

Materiał dowodowy: 47 gąsienic (IV/3–V/1, VII/1), 21 poczwarek (V/3, VII/1), 42 imagines (VI/1–VII/1).

Chamaesphecchia empiformis (ESPER, 1783)

Stanowiska: XT29 Łęczycza, Mosina Pożegowo, Puszczykówko, XU32 Dziewicza Góra; Poznań, XU20 Junikowo, XU21 Marcelin, XU30 Dębiec, XU32 Umultowo, XU40 Kobylepole, XU41 Miłostowo, Nowa Wieś, Zieliniec.

Materiał dowodowy: 80 gąsienic (V, X), 3 imagines (V/2, VII/3).

Ogółem autor wykazał 15 gatunków *Sesiidae* na 23 występujące w Polsce. Najlepiej zbadanymi terenami w okolicach Poznania są: kompleks leśny na Marcelinie oraz Wielkopolski Park Narodowy. Na 880 jednostkowych stwierdzeń odłowiono tylko 68 imagines, co stanowi 7,7% ogółu danych. Najliczniej odławiano imagines *S. muscaeformis* i *S. tipuliformis*. Do najczęstszych gatunków *Sesiidae* zaliczono: *S. culiciformis* – 361 stwierdzeń (41%); *P. tabaniformis* – 121 stwierdzeń (14%); *S. muscaeformis* – 110 stwierdzeń (12%); *Ch. empiformis* – 83 stwierdzeń (9%). Do rzadkości zaliczono *S. scoliaeformis* i *S. triannuliformis*. *B. ichneumoniformis* wykazano pierwszy raz z Wielkopolski. Mimo poszukiwań, nie odnaleziono *Chamaesphecchia leucopsiformis* (ESPER, 1779), wykazanego z Poznania (SCHULTZ, 1890; MANGELSDORFF, 1904) oraz z Zaniemyśla (SCHUMANN, 1902).

SUMMARY

From Poznań and vicinity 15 species of *Sesiidae* were recorded on the basis of collected adults, preimaginal stages, pupal shells and feeding traces. Most common species were: *S. culiciformis*, *P. tabaniformis*, *S. muscaeformis* and *Ch. empiformis*. For *S. scoliaeformis* and *S. triannuliformis* only single records are known. *B. ichneumoniformis* is new to Wielkopolska region.

PIŚMIENNICTWO

- BUSZKO J., 1973: *Chamaesphecchia triannuliformis* FRR. (*Lepidoptera*, *Aegeriidae*) – nowy dla fauny Polski gatunek przeziernika. *Przegl. Zool.*, **17**: 190–192.
- KARCZEWSKI W., 1939: Motyle większe Kowanówka i okolicy (Poznańskie), zebrane w latach 1915–1919. Przyczynek do znajomości fauny lepidopterologicznej Wielkopolski. *Spraw. Kom. Fizyogr.*, **73**: 285–306.

- KLONOWSKI J., 1975: Materiały do fauny motyli większych Wielkopolski. Bad. Fizjogr. nad Polską Zach., C, **28**: 140–161.
- LASTUVKA Z., 1990: Der Katalog der Europäischen Glasflügler (*Lepidoptera, Sesiidae*). Scripta-Journ. Fac. Sci. Masaryk Univ. Brno. Vol. **20**; 9–10: 461–476.
- ŁĘSKA W., 1966: Badania nad biologią przeziernika porzeczkowca *Synanthedon tipuliformis* CL. (*Lepidoptera, Aegeriidae*). Pol. Pismo Ent., ser. B. **43–44**: 245–261.
- ŁĘSKA W., 1970: Badania nad biologią przeziernika malinowca (szerszenki) – *Bembecia hylaeiformis* LASP. (*Lepidoptera, Aegeriidae* syn. *Sesiidae*). Pol. Pismo Ent., **40**: 841–855.
- MANGELSDORFF P., 1904: Der Fang am Licht in der Stadt Posen. Z. naturw. Abt. Naturw. Ver. Provinz Posen, **11**: 21–32.
- SCHNAIDER J., SCHNAIDER J., SCHNAIDER Z., 1961: Motyle – *Lepidoptera*, Przezierniki – *Aegeriidae*. Klucze do Oznaczania Owadów Polski, Warszawa, XXVII, 37: 1–42.
- SCHULTZ H., 1890: Nachtrag zu dem in der Festschrift des naturwissenschaftlichen Verein 1887 gefertigten Verzeichnisse der bis jetzt in Posen und Umgebung gefangenen Lepidopteren von H. SCHULTZ. Iber königl. Berger Real Gymnas. Posen, 1886–87.
- SCHUMANN E., 1902–1903: Die in der Provinz Posen beobachteten Grossschmetterlinge. Z. Naturw. Abt. Dt. Ges., Posen, **9**: 33–109.
- SOSIŃSKI J., 1987: Uwagi o rzadko spotykanych w Polsce gatunkach motyli (*Lepidoptera*). Przegl. Zool., **31**: 489–492.